

діяльності, збирання матеріалів кар'єрного портфоліо тощо. При необхідності під час здійснення процесу самомоніторингу майбутнім учителям надавалась відповідна педагогічна підтримка.

На коригувально-прогностичному етапі технології на основі аналізу інформації про навчальні досягнення студентів та її зіставлення з нормативною їх моделлю робились висновки про подальші дії викладачів, студентів та інших суб'єктів моніторингового процесу, зокрема про внесення при необхідності відповідних змін у педагогічну взаємодію та інші структурні компоненти навчального процесу. Крім того, перевірялась адекватність самооцінювання студентами стану навчальних досягнень. На цьому етапі також здійснювалось прогнозування подальшого розвитку об'єкта моніторингового дослідження.

Важливо також зауважити, що в процесі проведення дослідження було також виявлено педагогічні умови, які забезпечують підвищення ефективності моніторингу навчальних досягнень майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, а саме такі: 1) урахування специфіки змісту навчального матеріалу з дисциплін гуманітарного циклу, що значною мірою впливає на реалізацію моніторингових процедур; 3) системне сполучення моніторингу й самомоніторингу навчальних досягнень студентів; 4) активне використання сучасних комп'ютерних технологій у моніторинговому процесі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, в процесі проведення педагогічного експерименту здійснювалось апробація розробленої системи моніторингу навчальних

досягнень студентів гуманітарних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів. У подальшому дослідженні передбачається здійснити кількісний та якісний аналіз отриманих результатів цього експерименту, що дозволить зробити висновки про ефективність представленої системи моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Горб В. Г. Методология и теория педагогического мониторинга в вузе : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / В. Г. Горб. – Екатеринбург, 2006. – 368 с.
2. Дубова М. М. Организационно-педагогические основы оценивания учебных достижений студентов как фактор повышения качества обучения в вузе : дис. канд. ... пед. наук : 13.00.08 / М. М. Дубова. – Чита, 2007. – 233 с.
3. Зінченко В. О. Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі : монограф. / В. О. Зінченко. – Луганськ : Вид-во «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 360 с.
4. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ : СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ / ПІД ЗАГ. РЕД. О. В. ОВЧАРУК. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 26-33.
5. Маслікова І. В. Моніторингова система освітнього менеджменту / І. В. Маслікова. – Х. : Основа, 2005. – 144 с.
6. Пліско О. В. Організаційно-педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень учнів старшої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / О. В. Пліско. – Х., 2012. – 194 с.
7. Комишан А. І. Діагностика освітньої діяльності студентів на основі рейтингового підходу : теорія, методологія, практика : монограф. / А. І. Комишан, К. І. Хударковський, О. С. Челпанов. – Харків : Новий колегіум, 2011. – 297 с.
8. Зварич І. Засади педагогічного контролю і оцінки знань студентів / І. Зварич // Рідна школа. – 2004. – № 2. – С. 75–77.
9. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / За ред. В. І. Лозової. – Харків : «ОВС», 2006. – 496 с.

УДК 378.111: 37.011.33

Гончаров Д.О.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СТУДЕНТІВ ПОЗИТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ ЇХ ДО ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття присвячена актуальній проблемі підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності в процесі організації студентського самоврядування; науково обґрунтовано необхідність забезпечення у студентів позитивної професійної мотивації як умови підготовки їх до виховної діяльності в процесі організації студентського самоврядування. Автором акцентовано увагу на необхідності вирішення завдань для забезпечення професійної мотивації студентів – сформувати професійний інтерес до професії вчителя; забезпечити усвідомлення майбутніми вчителями власної соціальної ролі щодо розв'язання проблем виховання учнівської молоді; сформувати професійно-ціннісне ставлення до виховної роботи; постійно стимулювати студентів до самовдосконалення знань, умінь і професійно значущих якостей, які складають виховну компетентність майбутнього вчителя.

Ключові слова: студент, підготовка до виховної діяльності, студентське самоврядування, професійна мотивація.

Гончаров Д.А. Обеспечение у студентов позитивной профессиональной мотивации как условие их подготовки к воспитательной деятельности в процессе организации студенческого самоуправления. Статья посвящена актуальной проблеме подготовки будущих учителей к воспитательной деятельности в процессе организации студенческого самоуправления; научно обосновано необходимость обеспечения у студентов позитивной профессиональной мотивации как условия их подготовки к воспитательной деятельности в процессе организации студенческого самоуправления. Автор обращает внимание на необходимость решения задач по обеспечению профессиональной мотивации студентов – формирование профессионального интереса к профессии учителя; обеспечение осознания будущими учителями собственной социальной роли в решении проблем воспитания школьников; формирование профессионально-ценностного отношения к воспитательной работе; постоянное стимулирование студентов к самосовершенствованию знаний, умений, важных профессиональных качеств, которые формируют воспитательную компетентность будущего учителя.

Ключевые слова: студент, подготовка к воспитательной деятельности, студенческое самоуправление, профессиональная мотивация.

Goncharov D.O. Providing for students a positive professional motivation as a condition of their preparation for the educational work in the process of student self-government. The article is devoted to the actual problem of preparation future teachers to educational work in the process of student self-government; scientifically proven the need to ensure the students a positive professional motivation as a condition of their preparation for the educational work in processes of student self-government organization. The author draws attention to the need to meet the challenges of providing professional motivation of students – the formation of professional interest to the teaching profession; ensuring awareness of the future teachers of their own social role in solving the problems of education of schoolboys; Formation

of professionally-valuable relation to educational work; constant stimulation of students to self-knowledge, skills, critical competencies that form the educational competence of future teachers.

Keywords: student, preparing for educational work, student self-government, professional motivation.

Постановка проблеми. Проблема підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності постійно перебуває в полі зору педагогічної науки й практики, бо вирішення цієї проблеми є однією з головних передумов підвищення ефективності виховного процесу середньої загальноосвітньої школи, провідним чинником забезпечення реалізації державної політики у сфері виховання молодого покоління. Реалії сьогодення вимагають підготовки вчителя-вихователя, здатного створювати оптимальні умови для розвитку кожної особистості, максимально враховувати її індивідуальні інтереси, сприяти розвитку в учнів високоморальноосвітньої якостей, які дозволяють їм ставати активними повноправними громадянами своєї держави та самореалізовуватися як особистостям. Це зумовлює необхідність формування у вчителя системи професійних умінь і якостей, завдяки яким він може приймати своєчасні самостійні рішення, переконувати учнів у правильності своєї позиції, вести їх за собою на шляху досягнення поставлених цілей, ефективно взаємодіяти з батьками школярів і колегами.

Великий потенціал для вирішення проблеми підготовки майбутніх учителів до виховної роботи має студентське самоврядування, оскільки педагогічно доцільна його організація сприяє розвитку вмінь керувати, організовувати, формувати таких якостей особистості, як здатність до самопізнання, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення.

Стан дослідження проблеми. Питання професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, формування його професійної культури представлено в сучасній науці широким спектром досліджень: теоретичні основи підготовки майбутнього вчителя (А. Алексюк, В. Андрущенко, А. Бойко, М. Васильєва, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лозова, В. Луговий, О. Пехота, О. Савченко, С. Сисосєва, В. Сластьонін, Н. Хмель та інші дослідники); стратегія розвитку вищої школи й стан вітчизняної системи вищої педагогічної освіти, інноваційні процеси й реформи у вищій школі (А. Алексюк, М. Євтух, В. Зінченко, І. Зязюн, В. Лозова, О. Попова, І. Прокопенко та інші науковці); теоретичні основи професійної культури вчителя (Т. Бутенко, В. Грехнев, В. Гриньова, В. Кан-Калік, Я. Коломинський, Н. Крилова, С. Мельничук, А. Мудрик, Н. Нічкало, М. Подберезький, І. Прокопенко, Г. Шевченко та інші вчені).

Питання підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи висвітлено в працях Д. Алфімова, Л. Байкової, О. Божко, А. Бойко, М. Боритко, В. Бутенка, В. Волкової, О. Гречаник, А. Денисенко, Є. Зеленова, Л. Зуєвої, В. Караковського, І. Колеснікової, Л. Кондрашової, Т. Осипової, С. Полякової, О. Попової, І. Ревенко, Н. Селіванової, Т. Танько, А. Троцько, М. Удовенко, Т. Удовицької та інших учених.

Організаційні аспекти самоврядування студентів, проблеми їхньої соціалізації та самореалізації, становлення студентів як суб'єктів життєтворчості, виховання здатності до свідомої саморегуляції вивчали А. Алексюк, І. Бєх, Т. Бондар, Т. Кошманова, М. Лебедик, А. Макаренко, З. Малькова, А. Мінаєв, М. Приходько, К. Потопа, П. Кращенко, В. Радул,

О. Сухомлинська, М. Сметанський, Н. Тарасевич, А. Троцько, Н. Якушко та інші дослідники. Питання педагогічного керівництва студентським самоврядуванням висвітлено в працях В. Ван, Т. Куриленко, О. Леванової, Н. Любимової, А. Троцько, А. Хекало та інших науковців.

Воднораз проблема підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в процесі студентського самоврядування не знайшла спеціального вивчення в психолого-педагогічних дослідженнях, зокрема на сьогодні відсутні роботи, у яких було б науково обґрунтовані умови підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи в процесі студентського самоврядування, серед яких важливу роль відіграє забезпечення мотиваційної складової вказаного процесу.

Мета статті – науково обґрунтувати необхідність забезпечення у студентів позитивної професійної мотивації як умови підготовки їх до виховної діяльності в процесі організації студентського самоврядування.

Основна частина. Успішна реалізація процесу підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в процесі організації студентського самоврядування вимагає визначення, наукового обґрунтування й створення відповідних педагогічних умов, тобто таких обставин, завдяки реалізації яких педагог раціоналізує використання сил і засобів для досягнення поставленої мети.

Під час обґрунтування педагогічних умов, які забезпечують успішну підготовку майбутніх учителів до виховної роботи в процесі студентського самоврядування, нами враховувалися наукові доробки провідних вітчизняних і зарубіжних учених, а також результати власного пілотажного дослідження.

У визначенні педагогічних умов ефективності підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в процесі студентського самоврядування спиралися на дані пілотажне дослідження, завданнями якого було:

- вивчити стан підготовки майбутніх учителів до виховної роботи сучасних педагогічних ВНЗ, визначити позитивні сторони і недоліки цього компонента професійної підготовки студентів;
- з'ясувати ставлення студентів і професорсько-викладацького складу до досліджуваної проблеми, виявити рівень готовності викладачів, кураторів до взаємодії з органами студентського самоврядування в напрямі його спрямованості на професійну підготовку студентів до виховної роботи;
- виявити позитивні сторони і недоліки організації студентського самоврядування у ВНЗ.

Пілотажним дослідженням було охоплено 925 студентів, 179 кураторів, викладачів Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, харківської гуманітарно-педагогічної академії та Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; 116 учителів середніх навчальних закладів.

Багатьма вченими (І. Зимня [5], Є. Ільїн [6], О. Леонтєв [8], А. Маркова [9], С. Рубінштейн [303], З. Слєпкань [12] та інші) доведено, що саме мотивація як система взаємопов'язаних між собою потреб, мотивів, цілей, цінностей, інтересів зумовлює поведінку й діяльність людини. Тож через цілеспрямовані

зміни в цій сфері можна ефективно впливати на ефективність професійної підготовки студентів до виховної роботи, активізувати їхню участь у студентському самоврядуванні.

Тому можна вважати загальноновизнаним факт, що ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців значною мірою залежить від професійної мотивації, яка передбачає ціннісне ставлення студента до обраної професії, усвідомлення студентом особистості та соціальної її значущості. На цьому акцентують увагу Л. Грень [1], С. Даньшева [2], Е. Зеєр [3; 4], Н. Кузьміна [7] О. Леонтєв [8] та багато інших дослідників.

При цьому, як зазначають фахівці з цього питання, значна кількість абітурієнтів при вступі до педагогічного ВНЗ мають професійні переваги, уподобання, що мають у подальшому стати основою для формування професійної спрямованості, у тому числі на професійну виховну діяльність. Не всі вступники усвідомлюють повною мірою специфіку обраної професії.

Така ситуація виступає в якості соціокультурного фактора, що передбачає реалізацію такої педагогічної умови, як мотивація студентів до успішного опанування професією, усвідомлення мети професійної підготовки. Забезпечення зазначеної умови дає можливість впливати на ціннісно-сміслові ставлення майбутнього фахівця, що визначають професійно-особистісну позицію в процесі професійної підготовки, у тому числі підготовки до виховної діяльності в процесі студентського самоврядування.

Про необхідність забезпечення у студентів позитивної мотивації професійної підготовки до виховної діяльності, яка передбачає ціннісне ставлення до майбутньої професії, професійно-пізнавальний інтерес, усвідомлення соціальної значущості виховних функцій учителя свідчить й аналіз опитування 1540 студентів вищих педагогічних закладів. Майже половина опитаних студентів після педагогічної практики висловили думку про те, що у ВНЗ їх недостатньо орієнтують на підготовку до виховної діяльності [10; 14].

З огляду на вищезазначене вважаємо, що для орієнтації студентів на підготовку до виховної роботи в процесі студентського самоврядування необхідно вирішити такі завдання:

- сформувати професійний інтерес до професії вчителя;
- забезпечити усвідомлення майбутніми вчителями власної соціальної ролі щодо розв'язання проблем виховання учнівської молоді;
- сформувати професійно-ціннісне ставлення до виховної роботи;
- постійно стимулювати студентів до самовдосконалення знань, умінь і професійно значущих якостей, які складають виховну компетентність майбутнього вчителя.

Мотиваційна сфера особистості є рушійною силою будь-якої діяльності, у тому числі діяльності майбутнього вчителя в процесі студентського самоврядування.

Слід зазначити, що розвиток мотиваційної сфери особистості майбутнього вчителя знаходить своє виявлення не лише у збагаченні мотивів і цінностей професійної діяльності, але й в установленні певної їх ієрархії – у визначенні головних життєвих і професійних мотивів особистості. Ці мотиви надають сенс

різним проявам активності у різних видах професійної підготовки.

Відносно педагогічної спрямованості особистості слід зазначити, що у психолого-педагогічній науці [9; 11] ця категорія визначається по-різному, зокрема як:

- інтерес до професії, нахили займатися нею;
- узагальнена характеристика особистості, комплекс її особистісних якостей, що спонукають людину до самореалізації саме в педагогічній діяльності;
- взаємодія інтересу, любові до дітей, відповідальності за обрану справу перед суспільством, цілеспрямованості в оволодінні професійною майстерністю, потреби в педагогічній діяльності.

Успішність професійної підготовки майбутнього вчителя вимагає забезпечення таких складників його професійної спрямованості:

1) *соціально-морального*, в основі якого лежить ідейна переконаність, що визначає всі інші властивості і характеристики особистості (професійні потреби, моральні й ціннісні орієнтації, відчуття суспільно-професійного обов'язку, громадянську відповідальність);

2) *професійно-педагогічного*, що відіграє визначальну роль, є фундаментом, на якому засновуються основні професійно значущі властивості особистості педагога (інтерес до професії, любов до вихованців, педагогічне покликання, захопленість педагогічною роботою, спостережливність, педагогічний такт і справедливність, авторитетність, уява, організаційні здібності, моральні й лідерські якості);

3) *професійно-пізнавального*, основу якого складають духовно-культурні потреби, передусім, потреба в знаннях, а також професійно-пізнавальні інтереси.

Отже, активна участь студентів у діяльності студентського самоврядування можлива за умови, якщо вона мотивована, якщо студент усвідомлює суспільну і професійну значущість її, правильно оцінює свої можливості та здібності, зміст тієї конкретної роботи й тих функцій, які на нього покладаються.

У процесі експериментальної роботи позитивну професійну мотивацію студентів забезпечували шляхом організації широкої інформаційно-роз'яснювальної роботи (на кураторських годинах, у процесі індивідуальної взаємодії – індивідуальні бесіди, консультування) та застосуванням системи стимулювальних заходів (виявлення та підтримка ініціативних студентів і студентів-лідерів; відображення результатів громадської роботи студентів на інформаційних стендах на факультетах; висвітлення досвіду кращих студентів-активістів на сторінках університетської газети «Учитель»; створення можливостей для прояву студентами власних лідерських якостей, самостійності, ініціативності).

Також на факультетах були створені служби психолого-педагогічної підтримки «Довіра», які були організовані зусиллями Спілки студентів університету та органів студентського самоврядування на факультетах. Завданнями цієї служби було надання студентам, особливо молодших курсів, консультацій, порад, допомоги з подолання труднощів, які виникають у різних видах професійної підготовки й життєдіяльності.

Для усвідомлення студентами необхідності спеціальної підготовки до виховної роботи на заняттях обговорювали такі дискусійні питання, як: «Чи пот-

рібні сучасному вчителю знання й уміння виховної роботи з різними віковими групами учнівської молоді?», «Чи має виконувати вчитель-предметник функції вихователя?», «Якщо не я, то хто має вирішувати питання духовно-морального виховання підростаючих поколінь?» та ін. Обговорення таких питань сприяло усвідомленню студентами актуальності проблеми набуття виховної компетентності, зростанню професійного інтересу до проблем виховання, розумінню складності й значущості обраної професії.

Висновок. Вищенаведені положення дають підстави стверджувати, що забезпечення у студентів позитивної мотивації професійної підготовки до виховної діяльності (ціннісне ставлення до майбутньої професії, професійно-пізнавальний інтерес, усвідомлення соціальної значущості виховних функцій учителя) є необхідною умовою успішної підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в процесі студентського самоврядування. Упровадження цієї умови в реальний процес професійної підготовки майбутніх учителів вимагає вирішення таких завдань: визначення стратегії, що забезпечує розвиток психологічної готовності до участі майбутніх учителів у студентському самоврядуванні, формування в студентів усвідомлення соціальної ролі вчителя в сучасному суспільстві та важливості набуття досвіду організаторської діяльності в органах студентського самоврядування для здійснення виховної роботи в майбутній професійно-педагогічній діяльності; підвищення професійного інтересу суб'єктів навчально-виховного процесу університету (студентів, викладачів, кураторів, керівників студентських гуртків і клубів, керівників підрозділів університету) до розв'язання порушеної проблеми; надання психолого-педагогічної допомоги студентам у подоланні психологічних бар'єрів, пов'язаних із участю в органах студентського самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Грень Л. М. Вплив мотивації досягнення на потенціал студентів. // Л. М. Грень. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць. — Запоріжжя : 2009. — Вип. 55. — С. 125–130.
2. Дашьева С. О. Професійне самовиховання студентів технічних вузів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти» / С. О. Дашьева. — Х., 2000 — 16 с.
3. Зеер Э. Профориентология: Теория и практика: Учеб. пособие для высшей школы / Э. Зеер. — М. : Деловая книга, 2004. — 192 с.
4. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб.пособ. / Э. Ф. Зеер. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Академический Проект, 2005. — 336 с.
5. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учеб. для вузов/ И. А. Зимняя — 2-е изд., доп., испр. и перераб. — М.: Логос, 1999. — 384 с.
6. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин — СПб. : Питер, 2004. — 509 с.
7. Кузьмина Н. В. Очерки психологии труда учителя. Психол. структура деятельности учителя и формирования его личности / Н. В. Кузьмина. — Л. : Изд-во ЛГУ 1967. — 183 с.
8. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции / А. Н. Леонтьев. — М. : Психология, 1981. — 237 с.
9. Маркова А. К. Психологические критерии и степени профессионализма учителя / А. К. Маркова // Педагогика. — 1995. — № 6. — С. 55–63.
10. Попова О. В. Подготовка будущих учителей гуманитарного профиля до художньо-естетичного виховання підлітків : монографія / О. В. Попова, І. В. Ревенко. — Х. : Вид-во «Щедра садиба плюс», 2014. — 196 с.
11. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. — СПб. : Питер, 2002. — 712 с.
12. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: навч. посіб. / З. І. Слєпкань. — К. : Вища школа, 2005. — 239 с.
13. Слісаренко В. О. Самоврядування як засіб формування особистості / В. О. Слісаренко // Педагогіка толерантності. — 2002. — № 3. — С. 4–15.
14. Троцько А. В. Студентське самоврядування як засіб розвитку особистості / А. В. Троцько // Педагогіка і психологія науки в Україні: зб. наук. праць до 15-річчя АПН України у 5 томах. / Том 1. Теорія та історія педагогіки. — К. : «Педагогічна думка», 2007. — С. 296–307.

УДК 378.147:81'271.12-057.875:37.036:808.5

Будянський Д. В.

ВИТОКИ ІДЕЇ РОЗВИТКУ РИТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

В статті представлено історичні аспекти розвитку проблеми риторичної культури. Автором здійснено аналіз праць з красномовства та виявлено якості, необхідні для ефективної діяльності в галузі публічного мовлення, які можна вважати елементами риторичної культури. Це, зокрема, культура мовлення, володіння голосом, пластична виразність (міміка, жести, рухи), артистизм, емоційність, знання з основ ораторського мистецтва (історії, теорії та методики підготовки і виголошення промови) тощо. Доводиться думка щодо необхідності розвитку зазначених складових риторичної культури у викладачів вищих навчальних закладів, з метою підвищення якості професійної діяльності. Представлені у публікації ідеї видатних філософів, педагогів, письменників, юристів, лікарів, науковців є актуальними контекстами сучасних освітніх тенденцій. А тому їх вивчення і використання у роботі вищих навчальних закладів сприятиме розвитку риторичної культури викладача-оратора.

Ключові слова: оратор, риторика, риторична культура, красномовство, культура мовлення, зовнішній вигляд оратора, викладач вищого навчального закладу.

Будянський Д. В. Истоки идеи развития риторической культуры педагога в истории педагогической мысли. В статье представлены исторические аспекты развития проблемы риторической культуры. Автором осуществлен анализ трудов по красноречию и выявлены качества, необходимые для эффективной деятельности в области публичной речи, которые можно считать элементами риторической культуры. Это, в частности, культура речи, владение голосом, пластическая выразительность (мимика, жесты, движения), артистизм, эмоциональность, знание основ ораторского искусства (истории, теории и методики подго-